

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

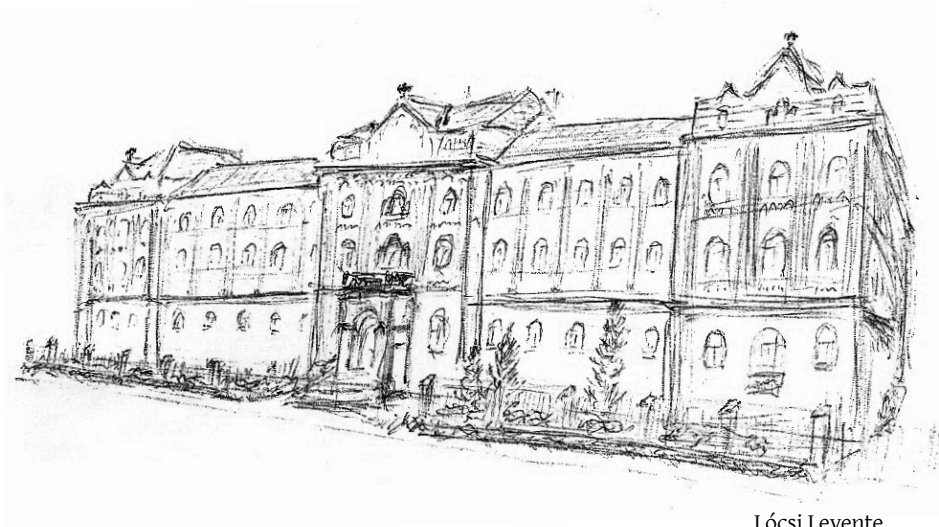
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Pál Zoltán

Lutter Tibor

1910. augusztus 15-én született Budapesten római katolikus értelmiségi családban Lutter Nándor királyi járásbíró és Szabó Mária fiaként. Édesapját ifjúkorában elvesztette. Középiskolai tanulmányait a kalocsai jezsuita gimnáziumban kezdte meg, majd a budapesti II. Kerületi Királyi Egyetemi Katolikus Reálgimnáziumba járt, ahol iskolatársai megválasztották a Vörösmarty Önképzőkör titkárának. Jeles eredménnyel érettségizett 1928-ban. Az olvasott, angolul, németül és franciául is jól beszélő tehetséges diákot még abban az évben felvették a Pázmány Péter Tudományegyetemre (magyar–angol–francia szakra), valamint a Báró Eötvös József Collegiumba, amelynek 1932-ig volt tagja. Felvételi minősítésében Gyergyai (Szegő) Albert, a Collegium franciatanára így jellemezte: „Jómódú, intelligens, művelt és rokonszenves fiatalember; franciául folyékonyan társalog, helyesírása hibátlan, irodalmi műveltsége meglepően tág.” A francia nyelvben tanúsított előmenetele ellenére egy idő után az angol iránt kezdett érdeklődni, franciából nem is tett szakvizsgát. 1932-ben részt vett a collegiumi kommunista szervezkedésben, amelyben nem játszott vezető szerepet (bár a lebukástól féltő tagok hozzá menekítették az illegális kiadványokat is tartalmazó könyvtárukat).

Lutter az egyetemen tanári (1933), majd bölcsészdoktori diplomát szerzett (1936). Leginkább az angol irodalom kérdései érdekelték, disszertációját James Joyce-ról írta. 1933 szeptemberétől 1946-ig a IX. kerületi kereskedelmi iskolában tanított. 1943 decemberétől a Külügyminisztérium sajtóosztálya számára angol híryananyagot gyűjtött és fordított. 1943 márciusától 1944 márciusáig a birodalmi német gimnázium (Deutsche Reichschule) tanára volt. 1944–1945-ben részt vett az ellenállási mozgalomban.

A háború után Luttert meghívták a Szegedi Tudományegyetem angol tanszékére megbízott előadónak, itt 1948 elejéig tanított, közben Debrecenben habilitált „a felvilágosodás kori angol irodalom” tárgyköréből, illetve 1946–1947-ben ösztöndíjként kutatta a 17. századi angol irodalmat a leedszi egyetemen. Bár belépett a Magyar Kommunista Pártba, a politikai rendőrség már 1948-tól megfigyelte mint angolkém-gyanús személyt. 1948. február 1-jén kinevezték egykori otthonának és iskolájának, az Eötvös Collegiumnak a tanárává, itt angol irodalomra oktatta hallgatóit.

Közben tanulmányai jelentek meg a *Valóságban* és a *Fórumban*, emellett a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarának Társadalomtudományi Pártszervezetében is dolgozott, valamint a Bölcsészszakkáder Tanácsban is (1948 decemberéig). 1948 júniusában az Országos Ösztöndíjtanács ügyvezető igazgatója lett. Ugyanebben a hónapban lemondatták az Eötvös Collegium hagyományait védelmező igazgatót, a volt kultuszminiszter Keresztury Dezsőt, és az elődjével ellentétben a Magyar Dolgozók Pártja irányában sokkal lojálisabb Luttert tették meg az intézet vezetőjének (emellett továbbra is az angol irodalom tanára volt a Collegiumban, sőt különböző fordítási megbízásokat adott tanítványainak, több collegista fordította például a Geoffrey Chaucer-féle *Canterbury meséket*).

1948 júliusában vette át Lutter a Collegium vezetését, és rögtön elkezdte „progresszív irányban” átalakítani az intézetet. Az addigra már egyeduralkodó MDP vezetősége számára tökéletes igazgatónak bizonyult: párthű kommunista volt, akit bármikor lehetett a múltjával zsarolni (háború előtti tevékenysége a Reichschulében, illetve az angoloknak való feltételezett kémkedés miatt). A collegiumi kommunista frakció vezető tagjaival – Frankl (Falus) Róberttel, Mihályi Gáborral, Kardos (Pándi) Pállal, Bodnár Györggyel és különösen Lakatos Imrével – igen jó kapcsolatot alakított ki, és kívánságuknak megfelelően beleegyezett a hírhedt ifjúsági felvételi bizottság megalakításába, amelyben a Collegium kommunista hallgatói vizsgáztatták az intézménybe jelentkezőket (ilyen ideológiai vizsgáztatásra korábban nem volt példa).

A Keresztury Dezső utáni időszakban jelentősen megváltozott a Collegium élete. Az átalakulás jele volt az is, hogy az új igazgató teljes mértékben asszisztált olyan tehetséges collegisták kizárásához, akik a kommunistákkal szemben az elitiskola hagyományos értékei mellett tették le a voksukat (Domokos Mátyás, Lator László, Réz Pál, Vekerdy József stb.). Lutter később úgy vélte, hogy hivatalba lépésével indult meg a helyes nevelőmunka a Collegiumban, bár kezdetben ez nem járt megfelelő eredménnyel. Ennek oka Lutter szerint az volt, hogy helytelenül értelmezték a szakmai színvonal kérdését, és csupán az egyetemi arányszámnak megfelelően vettek fel munkás- és parasztszármazású fiatalokat. Ezt a problémát 1949 őszén sikerült orvosolni, amikor kellő számban vettek fel szegényparaszt-, munkás- és „haladó értelmiségi kádereket” – így a Collegium 70–80%-át a munkás és szegényparaszt családok gyermekei tették ki – és a collegiumi ifjúság szervezetileg is a többi állami kollégium formáit vette át. A szakmai szempontok emiatt háttérbe szorultak a politikai lojalitással szemben, az intézmény elvesztette egyik lételemét, a tisztességes szakmai megméretés lehetőségét. 1948 nyara után egyre inkább elvárták a politikai színvallást és a kommunistáknak megfelelő „közéleti” aktivitást is, nem lehetett szó politikamentes szakmai tevékenység folytatásáról. A Collegium ezzel olyan pályára került, amelynek végállomása a fölszámolás volt.

Lutternek azonban nem az volt a célja, hogy teljesen megszüntessék a Collegiumot, és egyszerű diákszállóvá süllyesszék le. Helytelenítette az intézményben folyó szakképzés intenzitásának csökkentését, nem értett egyet azzal, hogy az ország vezető kultúrpolitikusai megszüntessék a tudományos pályára felkészítő kollégiumokat. Próbálta biztosítani a Collegium kiváltságait, hitt abban, hogy a nagy múltú intézet egyszerre felelhet meg jól bevált oktatási céljainak és a népi demokrácia programjának. 1949 novemberében Lutter levelet írt Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, amelyben azt javasolta, hogy a Collegium legyen a szovjet mintára átalakított oktatási rendszerben az aspirantúráképzés központja (vagyis már diplomával rendelkező, de doktori címre pályázó és a disszertáción dolgozó hallgatók laktak volna az épületben). Az igazgató úgy vélte, „mindaddig, amíg megfelelő számú aspiránst nem delegálnak az egyes tanszékek, az Eötvös Kollégium tartsa meg eddigi funkcióját, amely abban állt, hogy kiváló tanulmányi eredményt felmutató bölcsészettan-hallgatók részére intenzívebb képzést biztosított külön szaktanárokkal és a Kollégiumban elhelyezett kitűnően felszerelt könyvtárral.” Megemlítette azt is, hogy az intézmény eredetileg a liberális polgárság számára képzett tudósokat és középiskolai tanárokat, és ennek tökéletesen meg is felelt fél évszázados története során, ám kétségtelennek tartotta, hogy „a liberális polgárság számára való nevelés elvét gyökeresen fel kell számolni és a Kollégiumot a szocialista építés útjára kell vinni”. Lutter a levélben hivatkozik a Collegiumot az egyetemi párt-szervezet és az egyetemi ifjúság részéről érő támadásokra, és hozzáteszi, hogy „teljesen helytelennek tartjuk azokat a törekvéseket, amelyek arra irányulnak, hogy a Kollégium egyszerű diákszállóvá alakuljon át, mert ez azt jelentené, hogy elpusztítanának olyan eszközöket, amelyek magasabb tudományos színvonal elérésére a múltban kétségtelenül beváltak”. A levélre nem érkezett válasz, mivel a levélpapíron lévő ceruzás megjegyzés szerint: „Nem ment el!”

Igazgatósága összefonódott a Collegium erőszakos felszámolásával. A visszaemlékezések szerint asszisztált az intézmény diákszállóvá alakításához, bár a legtöbb egykori collegista igyekezett a körülmények áldozatának beállítani őt, olyan személynek, aki sem tekintélyt, sem becsületet nem szerzett magának igazgatóként, viszont önszántából nem is ártott senkinek. Nem akarta, hogy az egykori elitintézményt felszámolják, a „népi demokrácia” igényeihez kívánta igazítani a Collegiumot. Kezdetben úgy tűnt, hogy ezt a párt vezetősége is támogatja.

A hatalomnak nem volt szüksége az Eötvös Collegiumra, még jelentősen átalakított „progresszív” formájában sem, így 1950 nyarán teljesen felszámolták, és egyszerű, zsúfolt diákszallót alakítottak ki benne. A Collegium megszüntetése után Lutter fő foglalkozása az Eötvös Loránd Tudományegyetem angol tan-zsékének és intézetének vezetése lett (emellett az Idegen Nyelvek Főiskoláján

is tanszékvezetői állást kapott). 1952-ben az ELTE docense lett, 1954-ben pedig az irodalomtudományok doktora. 1957-ben a Világirodalmi Tanszék docensévé nevezték ki. Kisebb fordításokat vállalt, és irodalmi műsort vezetett a rádió angol-amerikai adásaiban. Önálló művek írása mellett szerkesztője volt (Gyergyai Alberttel együtt) a Világirodalmi Antológia hatodik, 20. századi irodalommal foglalkozó kötetének. Számos angol és amerikai szerző művéhez írt bevezetést, vagy készített jegyzeteket (William Shakespeare, Jonathan Swift, Mark Twain, Edgar Allan Poe, Upton Sinclair stb.).

1960. június 9-én halt meg Budapesten. Az államvédelmi szervek már 1956-ban lezárták személyi dosszióját, mert „konkrét ellenséges tevékenységet” nem tapasztaltak részéről.

Főbb művei: *Dráma és valóság: angol drámatörténeti kérdések (Acta Universitatis Scientiarum Szegediensis, Budapest, 1947)*; *G. B. Shaw* (Budapest, 1952); *Jonathan Swift* (A kultúra mesterei. Budapest, 1954); *John Milton, az angol polgári forradalom költője* (Budapest, 1956); *James Joyce* (Budapest, 1959).¹

¹ Irodalom: FODOR András: *A Kollégium. Napló, 1947–1950*. Budapest, 1991. LEKLI Béla: Szemelvények a régi Eötvös Kollégium utolsó éveinek történetéhez (1945–1950). *Levéltári Szemle* XLV. évf. (1995) 3. sz. 37–60. PAPP István: Az Eötvös Collegium helykeresése 1945 és 1950 között. In: *Keresztury Dezső, az Eötvös Collegium igazgatója (1945–1948). Tanulmányok*. Szerk.: PAKSA Rudolf. Budapest, 2004, 49–65. PÁL Zoltán: Lutter Tibor államvédelmi megfigyelése. *Betekintő* 2010/3. <http://www.betekinto.hu/Default.aspx?cikkId=167>.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznai Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalität in Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia